

УДК: 070. 422 – 057.86

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЖУРНАЛІСТА

Плеханова Т.М.

Актуальність. Призначення комунікативно-мовленнєвого акту в житті суспільства (соціуму), в житті людини, етика спілкування, умови його ефективності давно привертають увагу науковців. Цій проблемі присвячені наукові праці Я. Радевича-Винницького [9]; А.Загнітка, І.Данилюка [3]; Н.Ботвіної [1]; Л.Зубенко, В.Нємицова [4]; О.Кубрака [6]. Журналістика як важливий складник масової комунікації розглядається у посібниках В.Карпенка [5] та Л.Матвєєвої, Т.Анієєвої, Ю.Мочалової [8]. Проте питання культури професійного спілкування журналіста, визначення складових його комунікативної компетентності ще потребують подальшого наукового дослідження.

Журналістика є найістотнішим складником, одним із головних чинників професійної масової комунікації. Для журналіста спілкування – чи не найголовніша сфера професійної діяльності. Журналіст постійно спілкується з іншими людьми, із зафіксованою відповідним чином інформацією у вигляді книг, досліджень, публікацій у періодиці, офіційних документів тощо. В.О. Карпенко [5, с. 205] дуже влучно зауважує, що журналіст (у широкому розумінні – і газетяр, і теле- та радіожурналіст) за сутністю своєї професії є працівником сфери комунікації людиною, яка ніби вмонтована в комунікативну систему, є її складником збирачем, виробником і передавачем інформації. Кожна людина – учасник комунікації, але далеко не для кожної людини спілкування є фаховим заняттям, яким воно є для журналіста. Власне, саме журналістика є не чим іншим, як професійною комунікацією, яка здійснюється у вироблених віками формах – журналістських жанрах, – прийнятних для споживання.

Щоб успішно виконувати роль комуніканта, журналіст повинен багато знати і вміти. Ці знання і вміння якраз і є фаховими складниками. Отже, наскільки важлива комунікативна компетентність для роботи в сфері засобів масової комунікації? Які здібності та особистісні якості можуть визначити професійний успіх журналіста як людини, що спілкується професійно?

Вступ до проблеми. Почнемо із загальних параметрів „ідеального співрозмовника”. Один із розділів своєї книги психолог В.Леві [7, с.89-92] назвав „Геній спілкування”, визначивши риси такого ідеального партнера як „плюси” характеру комуніканта, які варто формувати та удосконалювати, та „мінуси”, яких треба позбутися. Ось ці якості: „Плюс інтерес”.

Підвищена увага, тонка спостережливність та прекрасна пам’ять на все, що стосується іншого.

„Мінус тривожність, знервованість”. Людина, яка у будь-яких ситуаціях зберігає спокій. Супровідні якості: відкритість сприйняття, легкість переключення уваги, довірливність у поведінці.

„Плюс зворотній зв’язок”. Реакція швидка і точна, але без напруги. Супровідні якості: тактовність, кмітливість, дотепність.

„Плюс артистизм”. Багатство жестів, міміки та інтонацій, уміння влучно висловити думку.

„Плюс – мінус агресивність”. При загальному фоні доброзичливості та прихильності геній спілкування не позбавлений агресивності, яка виявляється рідко, але влучно. Ця резервна здатність створює необхідний у людських стосунках підтекст сили.

„Плюс оптимізм...Мінус упередженість”. Відкритість сприйняття, незашореність, відсутність забобонів.

Психологи вважають, що від наявності чи відсутності саме цих якостей залежить успішність міжособистісної взаємодії людини, загальний рівень культури спілкування, що, в свою чергу, є найважливішим складником поняття комунікативна компетентність. Тобто *комунікативна компетентність* – це здатність носія мови, що володіє необхідною сумою мовних знань, мовленнєвих умінь, використовувати їх відповідно до мети та умов спілкування. Основними *складниками* комунікативної компетентності є високий рівень знання мови, її виражальних можливостей, засобів переконання: володіння культурою спілкування; свідоме використання досвіду мовленнєвої діяльності в конкретній сфері комунікації, у даному випадку – в журналістиці.

Можна уточнити, що конкретно в журналістиці комунікативна компетентність – це, напевне, перш за все уміння вільно оперувати змістовною інформацією, з урахуванням жанрово-стилістичних особливостей майбутнього тексту та з орієнтацією на активне сприйняття інформації масовим адресатом; а також бездоганне володіння мовою.

Психологи, соціологи, журналісти фіксують, що відбувається перерозподіл в людському спілкуванні. „Зникає довіра до ЗМІ, люди відмовляються спілкуватися з журналістами, не довіряють журналістським виступам. Це перше. По-друге, нам здавалося, що зі зростанням наукових досягнень, освіченості загальної маси людей, розвитком ЗМІ зростатиме й потенціал спілкування індивідуумів. Проте цього не відбулося. Спілкування, яке до інформаційного буму було найважливішим у житті людини, відступило на другорядні позиції. Першими це відчули журналісти газет, радіо, телебачення. У журналістській практиці з'явилися терміни „говорящий и неговорящий” співрозмовник” [2, с.100]. Але ж без спілкування важко уявити будь-яку журналістську дію, у тому числі і збирання інформації. Успіх комунікації значною мірою залежить від журналіста, його вміння формувати *особистісний, психологічний контакт*.

Аналіз журналістської практики свідчить, що деякі газетні, радіо- та телевістуди мало насичені фактами – це, як правило, результат слабкого особистісного контакту журналіста. Невміння журналіста формувати контакт, який є об'єктивно необхідним елементом будь-якого професійного спілкування, дуже негативно впливає на журналістський твір.

Особистісно-психологічний контакт – це досить складна система взаємодії журналіста з тими, з ким він контактує на предмет отримання інформації. Цей контакт стає можливим при збігові кількох факторів, а саме: обов'язкової довірі інформатора до журналіста; бажанні взаємного сприйняття інформації; взаємовпливові та взаєморозумінні; співпереживанні. Під *контактом* розуміють зазвичай комунікацію зі зворотнім зв'язком. І така комунікація передбачає двосторонній характер відносин. Журналіст та інформатор взаємодоповнюють процес спілкування, динаміку розвитку взаємин. Лідером контакту при цьому залишається журналіст. Особистісний талант журналіста передбачає постійний розвиток та коригування поведінки (як власної, так і співрозмовника) відповідно до ситуації.

Лінгвістичні категорії комунікативної компетентності мають бути предметом окремого дослідження. Поки що з усього сказаного зробимо висновок щодо особистісно-професійних здібностей, які забезпечують успішність мовленнєвої діяльності журналіста. Їх загальне визначення – *комунікабельність*, уміння знаходити контакт зі співрозмовником, відкритість, артистизм і т.д. Для журналіста-початківця дуже важливо вміти оцінити свої особистісні якості, щоб удосконалювати „плюси” і нівелювати „мінуси”.

Висновки. Отже, до *особистісно-професійних якостей журналіста*, які можуть визначити його успіх як професійного комуніканта, можемо віднести: 1) комунікативну компетентність; 2) об'єктивність та оперативність в оцінці інформації та способів її повідомлення; 3) інформованість та професійну компетентність – вільне володіння предметом мовлення; 4) „відчуття часу” і уміння бачити перспективу подій, що розвиваються; 5) вміння формувати

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЖУРНАЛІСТА

особистісний, психологічний контакт; 6) небайдужість – зацікавленість та захопленість предметом бесіди та співрозмовником; 7) ширість, доброзичливість, уміння володіти своїми емоціями.

Список літератури

1. Ботвіна Н. Міжнародні культурні традиції: мова та етика ділового спілкування. – К., 2000.
2. Васильєва Л.А. Делаем новости! – М., 2003.
3. Загнітко А.П., Данилюк І.Г. Українське ділове мовлення. професійне і непрофесійне спілкування. – Донецьк, 2004.
4. Зубенко Л.Г., Немцов В.Д. Культура ділового спілкування. Навчальний посібник. – К., 2002.
5. Карпенко В. Основи професійної комунікації. – К., 2002.
6. Кубрак О. Етика ділового та повсякденного спілкування. – Суми, 2003.
7. Леви В. Искусство быть другим. – М., 1981.
8. Матвеева Л.В., Анисеева Т.Я., Мочалова Ю.В. Психология телевизионной коммуникации. – М., 2002.
9. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. – Львів, 2001.

Поступила до редакції 08.02.2005 р.